

Τα ανθρώπινα δικαιώματα στο Σύνταγμα του Ρήγα Βελεστινλή

Υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί:

Θώδης Γεώργιος, Φιλολόγος (Πρότυπο ΓΕΛ Ευαγγελικής Σχολής Σμύρνης)
Αρναούτη Ειρήνη, Αγγλικής Φιλολογίας, (Πρότυπο ΓΕΛ Ευαγγελικής Σχολής
Σμύρνης)

Μαθητές:

Δριμή Άννα, Ζώρα Γεωργία-Θεοδώρα, Μαγιάφα Ειρήνη, Τελέογλου Ελένη,
Τσομώκος Δημήτριος, Τσουβαλάς Ανδρέας, Χαραλαμποπούλου Αγγελική
(Πρότυπο ΓΕΛ Ευαγγελικής Σχολής Σμύρνης)

Περίληψη

Ο Ρήγας Βελεστινλής, με το πολίτευμά του-το Σύνταγμά του, θεωρείται ο πρόδρομος όλων των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ατόμων και κοινωνικών ομάδων, ανεξάρτητα από θρησκευτικά, φυλετικά, πολιτισμικά και γλωσσικά χαρακτηριστικά.

Στο έργο του, δεν στέκεται μόνο στο απελευθερωτικό όραμα όλων των υπόδουλων από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Συντάσσει επιπλέον, κάτω από την επίδραση των ιδεών του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης, σχέδιο Συντάγματος, που περιλαμβάνει διακήρυξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία θεωρεί, λόγω της καθολικότητάς τους, δεσμευτικά και αμετάβλητα φυσικά προστάγματα. Ασπάζεται την ισότητα, την ελευθερία, την προσωπική ασφάλεια και την ιδιοκτησία ως προϋπόθεση για την ανάπτυξη του ανθρώπου.

Το επαναστατικό του κείμενο «Δίκαια του Ανθρώπου», που περιλαμβάνονται στο κείμενο που εκδόθηκε στη Βιέννη το φθινόπωρο του 1797 με τίτλο «Νέα Πολιτική Διοίκησης», καθορίζει την αναγόρευση της αξίας της ισότητας ως θεμελιώδους αρχής της πολιτειακής τάξης. Προσδιορίζει και κατοχυρώνει το κοινωνικό κράτος, δίνοντας έμφαση και υπόσταση στην κοινωνική αλληλεγγύη.

Ανοίγει επιπλέον τον δρόμο για την έγκριση της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1948. Γίνεται προφανές έτσι ότι η Διακήρυξη του ΟΗΕ δεν εκπηγάει μόνο από τη «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη», προϊόν της Γαλλικής επανάστασης (1789), αλλά και από τον Ρήγα.

Λέξεις – Κλειδιά: Ανθρώπινα δικαιώματα, Ρήγας Φεραίος, Παιδεία.

Εισαγωγή

Τα ανθρώπινα δικαιώματα, ατομικά, πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά αποτελούν βασική προϋπόθεση για την φυσική και κοινωνική ύπαρξη του ανθρώπου και εκφράζουν τη θέλησή του να ζήσει ως βιολογικό, πνευματικό και κοινωνικό ον. Πηγάζουν από τους άγραφους νόμους (φυσικό δίκαιο), που η υπακοή σε αυτούς είναι ζήτημα

συνείδησης, προέρχονται από το θετικό δίκαιο (γραπτοί νόμοι) η εφαρμογή των οποίων είναι υποχρεωτική. Συνιστούν δε τον θεμέλιο λίθο πάνω στον οποίο η ανθρωπότητα επιχειρεί να οικοδομήσει ένα ειρηνικό και ευοίωνο μέλλον για όλους τους ανθρώπους σε κάθε γωνιά της γης. Λειτουργώντας ως διεθνείς νόρμες ή σταθερές, διασφαλίζουν την προστασία όλων των ανθρώπων, όπου κι αν βρίσκονται, από κάθε μορφής πολιτική, νομική, κοινωνική, πολιτιστική, οικονομική εκμετάλλευση ή κακομεταχείριση και, παράλληλα, από κάθε μορφής διάκριση. Τέλος, είναι βασικά δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες που μας επιτρέπουν να αναπτύξουμε πλήρως και να χρησιμοποιήσουμε τις ανθρώπινες αρετές μας, τη νοημοσύνη μας, τα ταλέντα μας και τη συνείδησή μας και να ικανοποιήσουμε τις πνευματικές και άλλες ανάγκες μας.

Μέσα από την εξέλιξη του πολιτισμού, αυτές οι αξίες και ελευθερίες τέθηκαν υπό την προστασία της δικαιοσύνης, λόγω της ανάγκης μας να τις κατοχυρώσουμε και να τις υπερασπιστούμε.

Υπακούοντας σε μία φιλελεύθερη νοοτροπία όπως αυτή, κάθε κοινωνία είναι αξιοκρατική και αφήνει τους πολίτες της να οδεύσουν προς την ευδαιμονία ακολουθώντας έναν αμερόληπτο, δίκαιο δρόμο. Όταν σεβόμαστε λοιπόν, τα ανθρώπινα δικαιώματα υπάρχει μία κοινωνική συνύπαρξη. Οι ισχυροί δεν είναι προνομιούχα αλλά άξια άτομα και όλοι μας απολαμβάνουμε τα ίδια δικαιώματα. Καμία κοινωνική ομάδα δεν εξαιρείται και όλες απολαμβάνουν το ίδιο βιοτικό επίπεδο. Συνεπώς, το κοινωνικό χάσμα αρχίζει πλέον να εξαλείφεται και ο καθένας μας στρέφει την προσοχή του σε ουσιώδεις αξίες της ζωής όπως πνευματικά ζητήματα, τις τέχνες και τον πολιτισμό.

Παρ' όλα αυτά στις μέρες μας, μια εύρυθμη και οργανωμένη κοινωνία που σέβεται κάθε λογής μέλος της φαντάζει ουτοπική πραγματικότητα και χρειάζονται διαρκείς αγώνες για την εκμηδένιση των ανισοτήτων.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα σήμερα

Στη σημερινή εποχή τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι κατοχυρωμένα και προστατευμένα από όλες τις πλευρές, μέσω της περίφημης Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αν και έχει δοθεί στους ανθρώπους παγκοσμίως η δυνατότητα της τήρησης, της εφαρμογής και του σεβασμού των δικαιωμάτων τους παρατηρώντας κανείς το διεθνές σύστημα αλλά και την καθημερινή ζωή, θα διαπιστώσει πως πολλά από τα ανθρώπινα δικαιώματα καταπατώνται. Η πικρή αλήθεια είναι πως η πραγματικότητα απέχει κατά πολύ από τα ιδανικά που προβάλλει και προωθεί η διακήρυξη για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Η κοινωνία λοιπόν καταπατάει σε καθημερινή βάση δικαιώματα, εκ των οποίων χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι

παραβιάσεις του δικαιώματος της εργασίας, της αρχής της ισότητας, οι άδικες δίκες σε πολλές χώρες, η ανεργία, τα βασανιστήρια και οι κακοποιήσεις κυρίως των μειονοτήτων.

Είναι καιρός να έρθουμε αντιμέτωποι με το μέγεθος και την βαρύτητα αυτού του προβλήματος, κατανοώντας πλήρως πως αποτελούμε μέρος ενός ευρύτερου συνόλου και παραμελώντας τον εγωισμό και ατομικισμό που μας κατακλύζει. Η κοινωνία πρέπει να τηρεί και να εφαρμόζει τους νόμους έχοντας ως κίνητρο για την τήρησή τους ότι πρέπει να τηρείται το σωστό και το καλό και όχι έχοντας ως κίνητρο το φόβο των επερχόμενων κυρώσεων από ενδεχόμενη μη τήρησή τους. Όλα τα μεγάλα γεγονότα και επιτεύγματα που έχουν συμβεί στην ιστορία της ανθρωπότητας επετεύχθησαν με συλλογικό αγώνα, σεβασμό, αλληλοκατανόηση και πίστη σε συγκεκριμένα ιδανικά. Η δύναμη της συλλογικότητας και της ομαδικής προσπάθειας είναι τεράστια και αδιαμφισβήτητη.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Το πιο σημαντικό μέσο της υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου που ψηφίστηκε στις 10 Δεκεμβρίου 1948 στο Παρίσι. Στην σύνταξη της συνέβαλαν σημαντικά ο Τζων Πήτερς Χάμφρεϋ, η Ελέανορ Ρούσβελτ, ο Ρενέ Κασίν και ο Π.Σ. Τσανγκ.

Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ήταν αποτέλεσμα των συνεπειών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Με τη λήξη του πολέμου και τη δημιουργία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, η διεθνής κοινότητα ορκίστηκε να μην ξανασυμβούν ποτέ στο μέλλον οι αγριότητες και η κτηνωδία που προκάλεσε αυτός ο φονικός πόλεμος. Οι ηγέτες του κόσμου αποφάσισαν να συμπληρώσουν τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών με ένα οδικό χάρτη που θα εγγυάτο τα δικαιώματα για όλους τους ανθρώπους παντού στον κόσμο. Είναι σημαντικό ότι καμία από τις χώρες που αντιπροσωπεύονταν δεν ψήφισε ενάντια στη διακήρυξη και ότι ακόμη και αυτές που απείχαν από την τελική ψηφοφορία, είχαν συμμετάσχει και συνεργαστεί στις ενδιάμεσες διαδικασίες σύνταξης.

Η Διακήρυξη καθορίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες, για όλες τις γυναίκες και όλους τους άντρες. Μεταξύ αυτών, είναι το δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την ιθαγένεια, στην ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας, στην εργασία, στην εκπαίδευση, το δικαίωμα στην τροφή και την κατοικία και το δικαίωμα συμμετοχής στη διακυβέρνηση.

Η διακήρυξη αποτελείται από ένα προοίμιο και 30 άρθρα. Στο προοίμιο, περιγράφονται τα ιστορικά και κοινωνικά αίτια που οδήγησαν στην σύνταξη της διακήρυξης. Στα πρώτα δύο άρθρα καθορίζονται

έννοιες, όπως αυτές της αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της ισότητας και της αδελφικότητας. Στα άρθρα 3 – 11 ορίζονται τα ατομικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της ζωής, η απαγόρευση της σκλαβιάς και το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου. Τα άρθρα 12 – 17 καθορίζουν τα δικαιώματα ενός ανθρώπου στην κοινωνία, όπως το δικαίωμα της μετακίνησης. Στα άρθρα 18 – 21 καθιερώνονται οι «συνταγματικές ελευθερίες», αλλά και πνευματικές και πολιτικές ελευθερίες, όπως το δικαίωμα της σκέψης και το δικαίωμα ανεξιθρησκίας. Τα άρθρα 22 – 27 καθορίζουν τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά δικαιώματα, όπως και αυτό της ιατρικής φροντίδας. Τέλος, στα άρθρα 28 –30 εξηγούνται οι τρόποι που μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα παραπάνω δικαιώματα και οι τομείς στους οποίους δεν μπορούν να εφαρμοστούν

Η προσωπικότητα του Ρήγα Βελεστινλή (Φεραίου)

Ο Ρήγας Βελεστινλής (Φεραίος) έχει χαρακτηριστεί ως «δάσκαλος του Γένους», αφού υπήρξε πρόδρομος και πρωτεργάτης του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Γεννήθηκε το 1757 στο Βελεστίνο της Μαγνησίας. διακρίθηκε ως λόγιος και συγγραφέας. Το 1790 και το 1796 ταξίδεψε στη Βιέννη για να τυπώσει τα βιβλία του, μεταξύ αυτών το «Σχολείον των ντελικάτων εραστών», το «Φυσικής Απάνθισμα», τον «Ηθικό Τρίποδα» και τον «Ανάχαρσι». Κορυφαίο έργο του θεωρείται η «Νέα Πολιτική Διοίκησης των κατοίκων της Ρούμελης, της Μικράς Ασίας, των Μεσογείων Νήσων και της Βλαχομπογδανίας» που περιείχε, ανάμεσα σε άλλα και τον γνωστό «Θούριο», επαναστατικό ποίημα, αλλά και τα «Δίκαια του Ανθρώπου», σύμφωνα με τα πρότυπα των Γάλλων Διαφωτιστών.

Το πολιτικό του όραμα ήταν η δημιουργία μιας πολυεθνικής βαλκανικής επικράτειας, στην οποία οι Έλληνες θα είχαν κυρίαρχη θέση. Για την πραγματοποίηση αυτού του στόχου προσπάθησε να εξεγείρει όλους τους υπόδουλους λαούς της Βαλκανικής εναντίον του κοινού τυράννου. Ο Ρήγας θεωρείται ως ο πρώτος που συνέλαβε με τέτοια ένταση και τόλμη το όραμα της απελευθέρωσης των υπόδουλων λαών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Εμπνεύστηκε από τις ιδέες του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης και τις μεταλαμπάδευσε στα Βαλκάνια, ενώ με το παράδειγμα της ζωής, του έργου και της θυσίας του, ενσάρκωσε ιδανικά το πρότυπο του πατριώτη, δημοκράτη, επαναστάτη, ποιητή.

Ο Ρήγας δεν περιορίζεται μόνο στη διαπαιδαγώγηση των υποδούλων, στην αφύπνιση και την εξέγερση. Αγωνιά και για την οργάνωση και την πολιτική πορεία του νέου μελλοντικού κράτους. Εκπονεί πολύτιμα νομοθετικά κείμενα. Επεξεργάζεται και διατυπώνει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο ίδρυσης και λειτουργίας του κράτους που θα ανέκυπτε μετά από την απελευθέρωση.

Το πολίτευμα του Ρήγα διακρίνεται για τον πλατιά δημοκρατικό και κοινωνικό χαρακτήρα του. Διατρέχεται από το πνεύμα της κλασικής αρχαιότητας του Βυζαντινού πολιτισμού και της Ευρωπαϊκής Παιδείας. Δεν είναι μόνο ένα νομικό κείμενο, πιστή αντιγραφή και μετάφραση, αναπαραγωγή του Γαλλικού Συντάγματος. Ο Ρήγας τροποποιεί διατάξεις προσθέτει νέες παραθέτει ερμηνευτικά σχόλια, παραδείγματα, στοιχεία πολιτικής αγωγής και προσδίδει περισσότερο δημοκρατικό, κοινωνικό, φιλελεύθερο και ανθρωπιστικό περιεχόμενο σε βασικούς τομείς όπως επί παραδείγματι για την Παιδεία.

Το έργο του Ρήγα Βελεστινλή «Νέα Πολιτική Διοικήσεις»

Το έργο του Ρήγα Βελεστινλή «Νέα Πολιτική Διοικήσεις» αποτελεί την κορύφωση της πολιτικής του έκφρασης και στοχασμού. Το έργο αυτό εκδίδεται το 1797 στην Βιέννη εν μέσω μοναδικών επαναστατικών συγκυριών και στην αυγή της σήψης της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Επίσης το έργο αυτό του Ρήγα εντάσσεται στο ριζοσπαστικό πλαίσιο των επαναστάσεων και την πολιτική σκέψη του ρεύματος του Διαφωτισμού. Ο χαρακτήρας του έργου αυτού αποτελεί γνήσιο τέκνο της ιδεολογίας του Ιακωβινισμού (δεύτερη φάση Γαλλικής επανάστασης). Ο Ρήγας ασπάζεται και μεταφέρει στην «Πολιτική Διοίκηση» τις βασικές ιδέες του Ιακωβίνικου πολιτεύματος του Πρώτου Έτους της Δημοκρατίας της Γαλλίας. Ο Φεραίος όμως καλείται να προσαρμόσει τη μονοεθνική Γαλλική μήτρα στην πολυεθνική κοινωνία των Βαλκανίων στην οποία ελπίζει να εφαρμόσει το πολιτικό του σύστημα. Έχοντας αναλάβει να δημιουργήσει το πρώτο αντίστοιχο πολιτικό έργο στην Ελληνική υποχρεώνεται να εισάγει νέους όρους και έννοιες. Συνεπώς το έργο αυτό δεν αποτελεί μια πρωτότυπη ιδέα θεμελίωσης, οργάνωσης και λειτουργίας της Πολιτείας αλλά ένα έργο βαθιά εμπνευσμένο από τον Ευρωπαϊκό Πολιτειακό Ριζοσπαστισμό των καιρών του.

Συναντώντας ως πρώτη φράση της «Νέας Πολιτικής Διοικήσεως» το: «ελευθερία, ισοτιμία, αδελφότης» ο αναγνώστης ευκόλως αντιλαμβάνεται το φιλελεύθερο πνεύμα και τα ιδανικά που διέπουν το έργο του Βελεστινλή. Ειδικότερα επισημαίνει τα δικαιώματα των πολιτών του κράτους του. Κατ' αρχάς διακηρύσσει την ελευθερία όλων των ανθρώπων και καταργεί την σκλαβιά «αγαπώμεν να είμεθα ελεύθεροι». Ύστερα τονίζει ότι οι άνθρωποι ανεξαρτήτως καταγωγής και θρησκειώματος είναι ίσοι απέναντι στο γράμμα του νόμου. Επιπλέον κάθε άνθρωπος πρέπει να κρίνεται για τις πράξεις του μόνο όπως ορίζει η νομοθεσία. Επιπρόσθετα τονίζει ότι κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στην ιδιοκτησία και την εργασία και στις απολαβές που αυτά του αποφέρουν. Ο Ρήγας δεν ξεχνά επίσης να νομιμοποιήσει την ελευθερία του λόγου, την οποία ο ίδιος τόσο σκληρά στερείται. Τέλος αναγνωρίζει τις αρετές

της ενγραμματοσύνης οπότε και θεσπίζει κρατικά σχολεία που παρέχουν μόρφωση δίχως να λαμβάνεται υπόψη το φύλο.

Στη συνέχεια ικανοποιώντας το αίτημα της λαϊκής κυριαρχίας θεσμοθετεί, συμπεριλαμβάνοντας πάλι όλους τους κατοίκους δίχως διακρίσεις, τον τρόπο εκλογής των αντιπροσώπων και λειτουργία του κοινοβουλίου.

Σύγκριση των «Δικαίων του Ανθρώπου» (1793) του Ρήγα και της «Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» (1948) του ΟΗΕ

Συγκρίνοντας κανείς τα «Δίκαια του Ανθρώπου» του Ρήγα και την «Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» του ΟΗΕ διαπιστώνει ότι έχουν πραγματικά πολλές ομοιότητες αλλά και αρκετές αξιοσημείωτες διαφορές. Κατ' αρχήν, έχουν αμφότερες ως κοινή βάση τους τον Ευρωπαϊκό αλλά και Αμερικανικό διαφωτισμό των τελών του 18^{ου} αιώνα. Από αυτόν προέρχεται η ιδέα ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου πηγάζουν από την φυσική του υπόσταση ως ον αλλά και από αυτόν ορίζεται η ελευθερία του ανθρώπου, περιορίζεται στην άσκηση του δικαιώματος του άλλου και κατηγοριοποιούνται τα πεδία στα οποία οφείλει να είναι σεβαστή αυτή ελευθερία του ατόμου από τη διοίκηση, όπως παρακάτω: το δικαίωμα στην ίση, υποχρεωτική και δημόσια εκπαίδευση (Ρήγας αρ. 20 – ΟΗΕ αρ. 26), στην αμειβόμενη εργασία (Ρ αρ. 17 – ΟΗΕ αρ. 23), στη συσσώματωση (Ρ αρ. 7 – ΟΗΕ αρ. 20), στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης (Ρ αρ. 26 – ΟΗΕ αρ. 19), στην ασφάλιση (Ρ αρ. 21 – ΟΗΕ αρ. 25), στη θρησκεία (Ρ αρ. 3, 7 – ΟΗΕ αρ. 18) και στο δικαίωμα της συμμετοχής στα κοινά, το δικαίωμα, δηλαδή, του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι (Ρ αρ. 29 – ΟΗΕ αρ. 21).

Όσον αφορά στις διαφορές τους, ο Ρήγας απευθύνεται σε λαό υποδουλωμένο (εξ' ου και η ρητή απαγόρευση της δουλείας), γι' αυτό και είναι πιο αναλυτικός και επεξηγηματικός, ώστε, δηλαδή, να μεταδώσει με τρόπο άμεσο στον απλό λαό τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από το κάθε άρθρο ξεχωριστά. Από την άλλη μεριά, ο ΟΗΕ το 1948 απευθύνεται σε κυβερνήσεις οργανωμένων κρατών και γι αυτό οριοθετεί τα δικαιώματα αυτά που είναι αποδεκτά από όλα τα κράτη – μέλη των Ηνωμένων Εθνών. Αφ' ετέρου, ο Ρήγας νομιμοποιεί την εξέγερση κατά της τυραννίας και ωθεί, μάλιστα, τους πολίτες της πατρίδας σε αυτή, αναγάγοντάς τους σε υπερασπιστές της ελευθερίας τους, ενώ η Διακήρυξη του '48, ερχόμενη από τον πιο καταστροφικό πόλεμο της ανθρώπινης ιστορίας και συνομολογουμένη από υφιστάμενα κράτη – μέλη απέχει από το να ορίσει πρώτον συνθήκες αποδεκτής εξέγερσης και, δεύτερον, την πολιτικά αμφιλεγόμενη εκείνη την εποχή έννοια της παρουσίας ως θεμελιώδες δικαίωμα.

Την πιο προωθημένη όμως θέση του Ρήγα Βελεστινλή την βρίσκουμε στο άρθρο 22 όπου διατυπώνονται συμπυκνωμένα οι αντιλήψεις του για την εκπαίδευση. Αξίζει να τονισθεί το γεγονός ότι ο Ρήγας, σε σχέση με το Γαλλικό Σύνταγμα του 1793, προσθέτει στο κείμενό του και δικές του θέσεις, οι οποίες δείχνουν τις πρωτοποριακές επαναστατικές του αντιλήψεις.

Ο Ρήγας θέλει τη σχολική εκπαίδευση υποχρεωτική για όλους και να παρέχεται δωρεάν σε αγόρια και κορίτσια. «Να διδάσκονται οι αρχαίοι συγγραφείς, η αρχαία Ελληνική και ξένες γλώσσες».

Πρέπει να σημειωθεί ότι η υποχρεωτική εκπαίδευση καθιερώθηκε στην Ευρώπη μετά από ένα και πλέον αιώνα. Στην Ελλάδα για πρώτη φορά η υποχρέωση στοιχειώδους εκπαίδευσης καθιερώθηκε με το Σύνταγμα του 1910 (άρθρο 16) δηλαδή 123 χρόνια αργότερα από τις συνταγματικές ρυθμίσεις που προτείνει ο Ρήγας, ενώ τα Συντάγματα τόσο του 1844 όσο και του 1864 καθορίζουν την υποχρέωση του κράτους για την ανωτέρα εκπαίδευση.

Από την ανάγνωση του άρθρου 22 παρατηρούμε ότι:

1) Ο Ρήγας Βελεστινλής καθιερώνει την υποχρεωτική εκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών, καθιερώνοντας έμμεσα και την ισότητα των φύλων.

2) Επισημαίνει ότι είναι υποχρέωση της «Πατρίδος» να δημιουργήσει σχολεία σε όλα τα μέρη της επικράτειας, για την εκπαίδευση των παιδιών.

3) Πέρα από την υποχρέωση της πατρίδος να φτιάξει σχολεία, ο Ρήγας τονίζει πως ο κάθε άνθρωπος έχει «χρέος», είναι υποχρεωμένος να μαθαίνει «γράμματα». Εδώ ο Ρήγας προσθέτει την ενεργητική προσπάθεια των ανθρώπων να «ηξεύρουν γράμματα», να μορφώνονται, πέρα από τις προσπάθειες της Πολιτείας. Διότι πιστεύει πως η γνώση χωρίς την ενεργητική προσπάθεια του διδασκόμενου δεν μπορεί να γίνει κτήμα του. Η λέξη «χρέος» έχει μια δυναμική για την προσωπική προσπάθεια του ανθρώπου στην απόκτηση της γνώσης.

4) Ο Ρήγας καταγράφει στο άρθρο του πως «εκ των γραμμάτων γεννάται η προκοπή με την οποία λάμπουν τα ελεύθερα έθνη». Θέση, η οποία είναι και σήμερα επίκαιρη. Η «προκοπή» του έθνους θα πρέπει να βασίζεται στην ανάπτυξη των «γραμμάτων», της μόρφωσης, η οποία στη συνέχεια θα φέρει την ανάπτυξη των υπολοίπων παραμέτρων της κοινωνίας. Η θέση αυτή του Ρήγα αποτυπώνεται παραστατικά στην προμετωπίδα της «Χάρτας της Ελλάδος», Βιέννη 1797, όπου το ελληνικό πνεύμα, που συμβολίζεται με τον ροπαλοφόρο Ηρακλή, νικά το βαρβαρικό πνεύμα, που συμβολίζεται με την έφιππο Αμαζόνα.

5) Δεν παραλείπει να τονίσει πως στην εκπαίδευση των νέων θα πρέπει να θεωρείται «απαραίτητος» και η εκμάθηση της αρχαίας

ελληνικής γλώσσας. Σημαντική θέση του Ρήγα, που είναι μάλιστα πολύ επίκαιρη σήμερα.

6) Τέλος, έχοντας βιώσει τη αναγκαιότητα της γνώσης δύο τουλάχιστον γλωσσών, απαραίτητων για την επικοινωνία και το εμπόριο, ο Ρήγας σημειώνει στο άρθρο 22 πως στις μεγάλες πόλεις θα πρέπει να διδάσκονται δύο γλώσσες, οι πιο διαδεδομένες τότε, η Γαλλική και η Ιταλική γλώσσα».

Επίλογος

Ο Ρήγας Βελεστινλής, θεωρείται ο πρόδρομος όλων των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ατόμων και κοινωνικών ομάδων, ανεξάρτητα από θρησκευτικά, φυλετικά, πολιτισμικά και γλωσσικά χαρακτηριστικά.

Δεν μένει όμως μόνο εκεί, αλλά θεωρεί τα ανθρώπινα δικαιώματα, λόγω της καθολικότητάς τους, δεσμευτικά και αμετάβλητα φυσικά προστάγματα. Ασπάζεται την ισότητα, την ελευθερία, την προσωπική ασφάλεια και την ιδιοκτησία ως προϋπόθεση για την ανάπτυξη του ανθρώπου.

Το περίφημο επαναστατικό του κείμενο «Δίκαια του Ανθρώπου» καθορίζει την αναγόρευση της αξίας της ισότητας ως θεμελιώδους αρχής της πολιτειακής τάξης. Προσδιορίζει και κατοχυρώνει το κοινωνικό κράτος, δίνοντας έμφαση και υπόσταση στην κοινωνική αλληλεγγύη.

Με το Σύνταγμα του θέτει τις βάσεις για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ατόμων και κοινωνικών ομάδων ανεξάρτητα από θρησκευτικές, φυλετικές και γλωσσικές διακρίσεις. Ανοίγει επιπλέον τον δρόμο 150 χρόνια μετά, για την έγκριση της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1948, εν μέρει ως απάντηση στις φρικαλεότητες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Με την απόφαση αυτή τα ανθρώπινα δικαιώματα αναγορεύονται σε παγκόσμιες αξίες και η προστασία τους ανατίθεται στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και παύουν να είναι εσωτερική υπόθεση της κάθε χώρας και της κάθε Κυβέρνησης. Γίνεται προφανές έτσι ότι η Διακήρυξη του ΟΗΕ δεν εκπηγάει μόνο από τη «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη», προϊόν της Γαλλικής επανάστασης, αλλά και του Ρήγα.

Είναι ευτυχής λοιπόν η συγκυρία ότι στο 5^ο Ευρωπαϊκό Μαθητικό Συνέδριο στο Βελιγράδι, μαζί με τη μνήμη της μεγάλης προσωπικότητας του Ρήγα, 220 χρόνια μετά από τον βίαιο θάνατό του στο φρούριο Νεμπόισα του Βελιγραδίου, θυμόμαστε και την επέτειο της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, που συμπληρώνει 70 χρόνια εφαρμογής της.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Βουλή των Ελλήνων, (1998), *Οδηγός Έκθεσης: Ρήγας Φεραίος-Βελεστινλής. 200 χρόνια από το θάνατό του. Διονύσιος Σολωμός. 200 χρόνια από τη γέννησή του*, Αθήνα.
- Βουλή των Ελλήνων,(2000-2002), *Ρήγας Βελεστινλής, Άπαντα τα σωζόμενα*, επιμέλεια: Πασχάλης Κιτρομηλίδης, Αθήνα.
- Βουτούρης, Παντελής (1998), «Ο Ρήγας Φεραίος και ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός», Στο *Θέματα Θρησκευτικά-εκκλησιαστικά. Σολωμός και Ρήγας. Ελληνοτουρκικές σχέσεις, Διαλέξεις Λαϊκού Πανεπιστημίου*, αρ. 17, Λευκωσία: Δήμος Λευκωσίας, σσ. 39-48.
- Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,(2002) Τιμή στον Ρήγα Βελεστινλή, Στο *Εργασίες της διεθνούς διημερίδος για την επέτειο των 200 χρόνων από τον θάνατο του Ρήγα Βελεστινλή* (Αθήνα 21-22 Σεπτ. 1998), δίγλωσση έκδοση ελληνικά-αγγλικά, επιμέλεια: Μαρία Ευθυμίου, Δημήτριος Κοντογεώργης, Αθήνα: Ακρίτας, σ. 111.
- Μάνεσης, Αριστόβουλος (1998), «Η πολιτική ιδεολογία του Ρήγα», *ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ*, τόμ. 73, τεύχος δεύτερον, σσ. 341-356.
- Πανταζόπουλος, Νικόλαος (1994), *Μελετήματα για τον Ρήγα Βελεστινλή*, Αθήνα: Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, σ. 110.
- Στάθης, Ε. Σ. (1996), *Το Σύνταγμα και ο Θούριος του Ρήγα. Το αρχικό και το τελικό κείμενο*, Αθήνα: Αρμός, σ. 332.
- Φιλολογική Πρωτοχρονιά (1998), «Αφιέρωμα στον εθνομάρτυρα Ρήγα Βελεστινλή (Φεραίος). Διακόσια χρόνια από το θάνατο του (1757-1998)», σσ. 135-146:
- Χαραλαμπίδης, Κυριάκος, (1998), «Ρήγα Βελεστινλή σήμανση», *Νέα Εστία*, τόμ. 144, τεύχ. 1707, σσ. 1149-1153.
- Gineste, Yvonne (1996), «Rhigas Velestinlis traducteur de Retif de la Bretonne», *Cahiers Balcaniques*, no 24, Inalco, 1996, pp. 165-189.